

SOBRE ELS DIETARIS DE MANEL ALONSO I CATALÀ

(*Les petjades de l'home invisible*, Ed. Quorum, Valls, 2017
i *Quadern de Ca Perla*, Ed. Neopàtria, Alzira, 2020)

Antoni Prats

Es tracta de la darrera etapa fins ara d'aquest autor com a dietarista (2014-2019)^{1*} editada en dos volums de títol diferent. Segons ell mateix hi explica (1 de setembre, 2014), els textos del primer provenen de les seues col·laboracions setmanals en el periòdic digital *Morvedre.info*. En aquest, l'atenció crítica a l'actualitat social està més present que al segon, en el qual predomina la narració i el detall autobiogràfic. O socio-biogràfic, si se'm permet de dir-ho així, per les constants referències a la quotidianitat local, etnogràfica i tot, viscuda intensament per l'autor. En la pàgina referida al servici militar, confessa el seu enyor: "Soc un home amb arrels als peus. I allà, dalt d'una muntanya entre Aranjuez i Ontigola, em sentia com una olivera mil·lenària que han arrancat del seu territori per a trasplantar-la a la rotonda d'una gran ciutat" (4 d'abril, 2019). A voltes, fa inclús la impressió que el protagonista dels textos és més Puçol, el seu poble, que el propi escriptor. Un poble de la comarca de l'Horta Nord, eminentment agrícola, on l'escriptor s'hi ha guanyat la vida, segons el que relata amb detalls, com a jornalero. Tant és així que el crític Manel Rodríguez-Castelló, amb la seua sagacitat habitual, referint-se a l'obra poètica de Manel Alonso, apuntava: "El seu cant, en efecte, té alguna cosa recòndita, tel·lúrica, d'immediata naturalitat, de visió primigènia i elemental, alguna cosa de la soferta llibertat del llaurador que treballa i que renega».

^{1*} En el primer d'aquests llibres (p. 11), l'autor adverteix: "No pensen vostès que aquest és el meu primer dietari. [...] He publicat tres quaderns en una petita editorial d'una associació cultural que recullen les meues inquietuds durant l'estiu de 1987, els primers noranta i el 2001." L'editorial a la qual es refereix és Brosquil.

LES PETJADES DE L'HOME INVISIBLE

DIETARI

(SETEMBRE DE 2014 - SETEMBRE DE 2016)

MANEL ALONSO I CATALÀ

 quorum
LLIBRES

Amb aquests dietaris, Manel Alonso (1962) sembla haver assolit la plena maduresa en el conreu del gènere. De fet, per centrar-hi el seu propòsit, ja en la primera pàgina, n'intentava una definició: "El dietarisme és un dels gèneres més transversals i oberts de la literatura. És un gènere dúctil, on l'autor es posa davant de l'espill per fer un retrat personal del seu temps i del seu context." I com a lemes del primer volum, reproduïx sengles opinions d'alguns clàssics de l'assaig i del dietari. A més de Michel de Montaigne, Josep Pla i Joan Fuster, per aquest ordre, entre altres. Són citacions gens decoratives; en realitat, al llarg dels dos llibres es pot constatar com són de presents en el que es diu i sobretot es suggereix.

La de Montaigne diu així: "Ningú no està lliure de dir estupideses, el dolent és dir-les amb èmfasi." Res més lluny de l'actitud retòrica de M. Alonso que l'èmfasi; ni quan fa poesia, com adés advertia Rodríguez-Castelló. Tot just en una entrada d'aquesta tanda de dietaris (29 de febrer, 2016), exposa de passada el seu criteri al respecte en referir-se a una discussió amb el seu admirat escriptor Joan F. Mira, a qui, segons hi diu, "molestava que un home com jo [...] tingués un exagerat concubinat amb el nostre dialecte comú, sobretot quan érem entaulats davant d'un bon àpat. Li molestava i m'ho feia saber. Un intel·lectual valencià havia d'emprar un registre lingüístic culte." I el de Puçol ens explica a continuació: "Soc un home que m'he fet a mi mateix. M'he passat la vida amb llibres en les mans, però tinc pocs títols acadèmics. He après a escriure la meua llengua pel meu compte. No soc mestre, ni filòleg, ni professor, i mai no he tingut la pretensió de ser-ho, el meu objectiu en la vida és ser escriptor" (29 de febrer, 2016).

D'altra banda, en alguna ocasió es vanta d'admirar el llenguatge popular: "No em deixa de sorprendre la potència descriptiva del llenguatge col·loquial" (10 de gener, 2019). I de vegades el propi autor ens sorprèn gratament usant paraules potser només conegudes al llenguatge oral ("pega" per inconvenient, "butoni" per fantasma, "gua" per forat en el joc infantil de les boletes, "arca" per lluita infantil amb pedres, etcètera, o bé expressions com "anem perdent un llençol" referint-se als drets civils, com "faenes barata cançons", com "allà on brama la tonyina" per ben lluny, entre moltes altres que tal volta mai no havíem trobat escrites.

*

A continuació de la citació de Montaigne, que ens ha preparat per intuir el tarannà de l'escriptor, hi ha la de Josep Pla que es refereix directament a la condició humana i n'intenta una definició: "La vida és una cosa complicada i difícil, impossible de descriure, que consisteix a anar fent". Adonem-nos-hi, però, que el de Palafrugell no ens proposa explicar res; només ho intenta "descriure", i sense massa esperança d'èxit. Com fa també el de Puçol en cada ocasió que entropessa decebut, si no enrabiament amb la injustícia llefiscosa i la maldat endèmica dels humans. Hi ha, tanmateix, una diferència fonamental entre tots dos escriptors: mentre aquell va fent la viu-viu esmunyint-se per evitar el conflicte, aquest l'acara i pren partit mirant endavant. I a més, té el valor de queixar-se'n obertament.

Tot i així, Pla figura entre les lectures assídues de M. Alonso. En descriure'ns sa casa (7 de febrer, 2019), diu: "Front al dormitori, una prestatgeria d'escaiola on reposa l'obra completa de Josep Pla, l'acompanyen volums d'altres assagistes: Montaigne, Joan Fuster, Josep Iborra, Enric Sòria, Josep Igual, Joan Garí, Ramon Ramon, Vicent Alonso, Enric Balaguer, Gaziel..." I al final del segon volum d'aquesta entrega, puntualitza: "Per a traure'm del cap certes cabòries, he tornat a Josep Pla. Tots els estius llig algun llibre de l'empordanès. La seua prosa em fa sentir còmode, com a casa."

I quines són les cabòries que destaroten aquest valencià de l'Horta? Per una banda, la crueltat: "Hi ha dins de cada un de nosaltres una part fosca i cruel capaç d'abusar dels més febles de la societat per simple diversió" (15 de febrer, 2018). Però, fonamentalment, la violència, motor de l'odi: "Un dels sentiments que sempre em genera la violència és el desconcert, i més encara quan aquesta és indiscriminada. Per molt que els especialistes m'ho intenten explicar, no acabe de comprendre com un ésser humà és capaç d'agafar una arma i assassinar a sang freda i cara a cara un altre de qui no sap res" (16 de novembre, 2015). I es pregunta: "Què fa nàixer l'odi? Qui l'alimenta? Qui el propaga? Males interpretacions de la religió, del patriotisme, de la política... El propaguen aquells que es creuen portadors d'una veritat única i absoluta tot emprant les armes de la demagògia" (13 de juny, 2016). I davant l'objectivitat de les dades, d'aquestes dades doloroses i incontrovertibles, l'escriptor, sense oblidar malgrat tot els valors democràtics, no espera altres solucions més enllà d'uns "mecanismes de defensa" sempre a punt i la difícil lucidesa filosòfica del company llaurador, jornalero com ell al seu poble: "Volguera morir-me i després alçar-me a sopar". És a

dir, la saviesa que ell, si fa no fa, busca en la soledat de la literatura, la del lector i la del creador, que de vegades li apaivaguen la tristesa en una conjuntura desfavorable: “Aquest mes de setembre que està a punt d’acabar he descobert que els migdies poden ser tan foscos com la nit sense lluna, si apareix el dolor que eclipsa l’alegria. [...] Un mes en què només he trobat refugi en el treball i on m’ha nodrit la poesia. Mentre, des del carrer pujaven fins al meu amagatall el so de la música i l’esclat dels focs d’artifici” (28 de setembre, 2015).

*

A continuació de la de Josep Pla, hi ha la citació de Joan Fuster, amb la qual l’escriptor de Puçol sembla voler definir la seua tàctica més habitual: “Escriure és recordar, o en tot cas, inventar records”. Evocar, doncs; ho reconeix sense ambages: “Tinc una passió quasi patològica: la d’endinsar-me pels camps de la memòria.”, que en el cas dels seus papers de dietarista precipita el vessant autobiogràfic i de cronista, fragmentari però recurrent, barrejant-lo amb el comentari ideològic. El resultat, però, difícilment servirà per a cap conclusió; ho diu clarament: “No sóc partidari de generalitzar. Soc més de centrar-me en un personatge” (15 de novembre, 2018). Com Pla, doncs, prefereix la realitat concreta a les abstraccions. En efecte, el lector d’aquests llibres o volums d’un mateix llibre s’adona progressivament que l’autor hi aboca no sols pensaments i experiències personals, sinó que en bona part també refereix vivències alienes provinents de la literatura oral, de les velles històries del poble i dels xafardejos i comentaris locals que tant l’apassionen: “Soc un animal de sobretaula, vull dir d’eixe període de temps en què després de menjar restem a taula compartint anècdotes, vivències, xafarderies” (9 de novembre, 2017).

Certament, son nombroses les referències a la vida literària del creador amb els seus patiments i les seues satisfaccions, entre aquestes sobretot el contacte directe o indirecte amb els lectors; així com als seus gustos musicals, especialment l’interès manifest envers els cantautors autòctons. A més a més, cap al final del segon volum, hi ha textos complets a manera de quasi-ressenyes sobre escriptors vius que l’han colpit per algun motiu. I alhora, des de bon començament, Manel Alonso va bastint-hi *in progress* el seu autoretrat inserit en la vida del seu poble, descrivint-nos-en sovint l’entorn presidit pel cim del Picaio entre la serra Calderona i el mar, els camins del pla que envolten Puçol amb la silueta del campanar de l’esglèsia dels Sants Joans al bell mig.

Neop tria

*L'obra de l'obra
faça o clare
maga rinde
devening a
la mactata
habitant. De
conge de mact
de l'obra
L'obra de l'obra
faça o clare
maga rinde
devening a
la mactata
habitant. De
conge de mact
de l'obra
faça o clare*

Quadern de Ca Perla

Manel Alonso i Català

A poc a poc, ens endinsa també en el seu món familiar, començant per l'àvia paterna, entranyable: "Em vaig criar amb la meua àvia, a la qual venerava" (16 de març, 2015). I més avant abunda en detalls: "Fins als set anys vaig dormir en la seua habitació. Moltes nits entrava en el món dels somnis escoltant contalles i anècdotes de temps passats" (18 de juliol, 2015). I sa mare? No en parla gaire, però sí explica que havia de treballar de serventa, i, com tantes dones –"heroïnes" diu- de l'època, no tenia temps per a ella (25 de gener, 2018). Fins i tot, per no perdre el jornal havia de confiar el fill a una de les guarderies improvisades de l'època o escoles de "cagons". El pare, a qui defineix com "millionari de somnis", era pirotècnic, almenys durant un temps, com també comerciant de fruita o camàlic d'un camioner... A més, era afeccionat al cinema i a referir-ne les històries que més li havien colpit, i a dir sentències que el fill escriptor s'hi deleix en recordar-les (13 desembre, 2017). Etcètera. Així mateix, també ens descriu amb detalls com era l'escola pública on es va formar, encara plenament franquista, prototípica, els estius de la infància i l'adolescència, els jocs i les bregues infantils, la vida sexual clandestina –o ja no tant- de les parelles, el seu carrer amb el veïnat, cada racó de la casa que habita, la mateixa *ca perla*...

Fet i fet, sobretot al segon volum, els retrats de personatges poble-tans, amb els seus trets personals, més o menys peculiars o definitoris, conformen una galeria que ens eixampla la vida: Pepe el ceguet, el corredor de mena Nelet el pintor, el feliç ingenu Joanjo Torres, l'indefinible Manolo M. Pinyol, el model de bonhomia Pepito Cucha i molts més. Ben cert que també en aquest cas, el lector, com el propi autor del llibre en escriure'l, acaba al final més savi.